

Lærkenborg IV

TAK 1670 Bygherrerapport om den arkæologiske udgravning foretaget nær den fredede gravhøj Tjørnehøj

---

Af Susan Pallesen, arkæolog, Kroppedal Museum

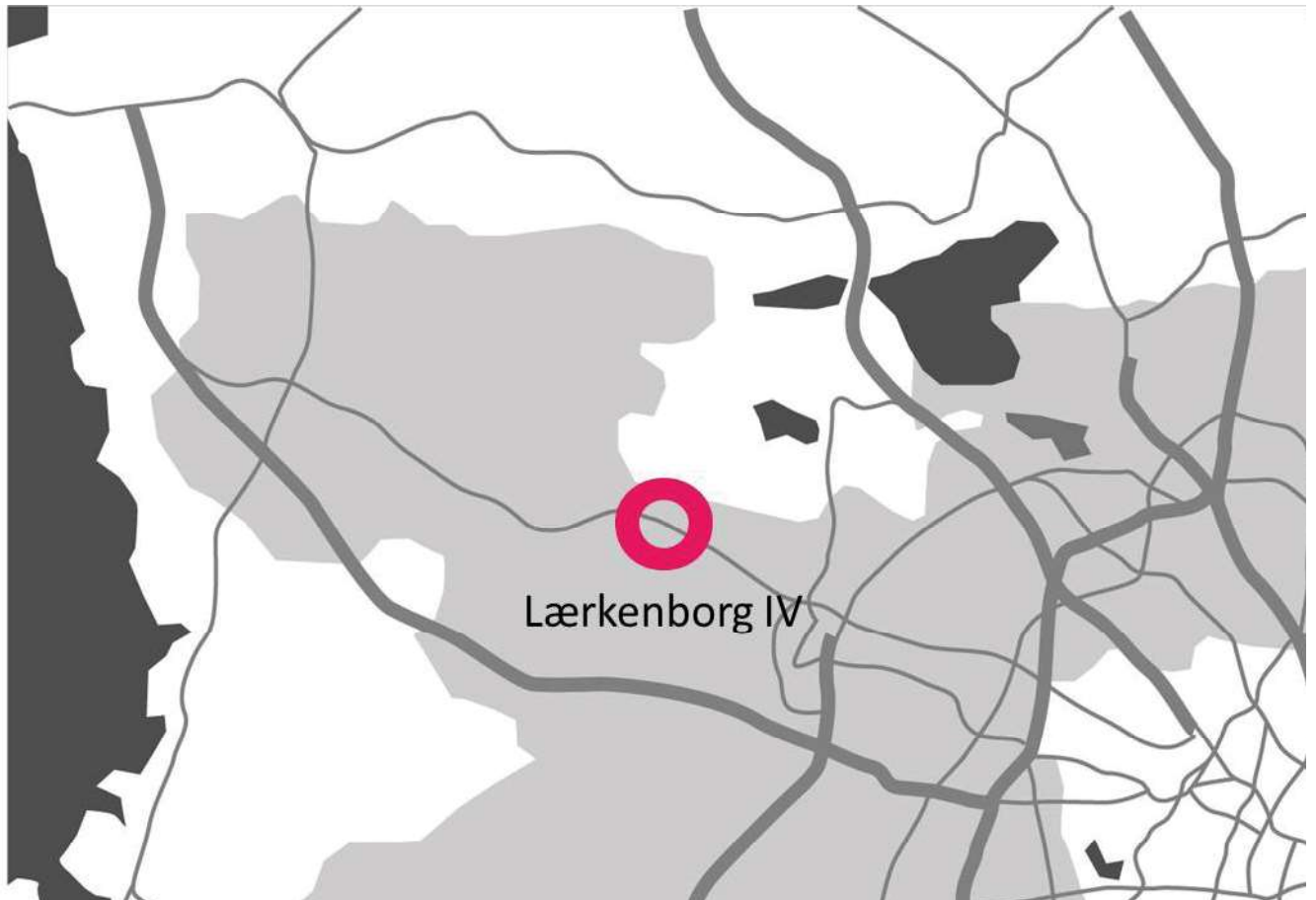
I februar 2015 foretog Kroppedal Museum en mindre arkæologisk udgravning lige nord og nordvest for den fredede gravhøj, Tjørnehøj på NOVO Nordisk arealer i Måløv. Årsagen var, at der skulle laves ledningsarbejde og foretages terrænregulering samt etableres et regnvandsbassin på arealet.

Udgravningen fik journalnummeret TAK1670 og blev navngivet Lærkenborg 4, da det var den 4. udgravning i en række af udgravninger der er foregået på området omkring den tidligere gård, Lærkenborg, der har ligget, hvor Novo Nordisk i dag er placeret.

Det var altså ikke første gang Kroppedal Museum foretog arkæologiske undersøgelser på Novo Nordisk område, men det var første gang at anlægsarbejderne foregik så nær selve den fredede gravhøj Tjørnehøj.

Kroppedals ansvarsområde

Kort med placering af Lærkenborg IV

Den egentlige udgravning ved Lærkenborg 4 lå inden for den stærkt reducerede fortidsmindebeskyttelseslinje til den fredede gravhøj, Tjørnehøj. En fortidsmindebeskyttelseslinje, naturbeskyttelseslovens §18, danner normalt en 100 meter fredet zone rundt om et fortidsminde og skal beskytte dets fremtræden i landskabet, dets betydning som monument samt de arkæologiske spor der kan være skjult under jordoverfladen. Det er den enkelte kommune der kan dispensere fra bestemmelserne. Tjørnehøj har aldrig været undersøgt arkæologisk og det vides derfor ikke, hvornår denne høj er blevet rejst. Gravhøje er blevet rejst i Danmark igennem en stor del af oldtiden fra bondestenalderen til vikingetiden. De fund der blev gjort i nærheden af Tjørnehøj antyder dog, at højen antageligt er fra den ældre bronzealder, det vil sige 1800-1100 f.Kr.

Forud for anlægsarbejdet ved Tjørnehøj ønskede Kroppedal Museum at foretage en arkæologisk undersøgelse da der blevet givet dispensation fra beskyttelseslinjen. En arkæologisk udgravning har til formål at dokumentere fortidsminder så omhyggeligt som overhovedet muligt, og i den proces ødelægger arkæologerne faktisk det de udgraver. Man kan kalde det en "kontrolleret" ødelæggelse sat i værk for at undgå at fortidsminderne bliver ødelagt ved et uheld under et anlægsarbejde uden forudgående registrering. Den egentlige udgravning ved Lærkenborg 4 afdækkede enkelte affaldshuller fra bondestenalderen, en række af jordovne fra yngre bronzealder og en enkelt mulig grav fra jernalderen, fra tiden omkring 310-550 e. Kr.

Kort med markering af gravhøje samt udvalgte nært liggende udgravninger.

Mørk blå cirkel: Eksisterende gravhøj, Mørk blå firkant: I dag forsvunden gravhøj

Rød: TAK1670 Lærkenborg IV; Brun: TAK310 Lærkenborg II; Lilla: TAK905 Korsvejgård; Petrolblå: TAK936 Korsvejgård 3; Grøn: TAK1622 Korsvejgård IV

År f./e. Kristus

Resultater fra udgravning

2000

Historisk tid

1000

Vikingetid

Jernalder
500 f. Kr.-850 e. Kr.

Mulig grav fra yngre romersk/ældre germansk jernalder

0

Bronzealder
1800-500 f. Kr.

Række af kogestensgruber orienteret mod Tjørnehøj

1000

Tjørnehøj

2000

Bondestenalder
4000-1800 f. Kr.

3000

Affaldshuller fra tidlig bondestenalder

4000

Resultaterne fra udgravningen

Bondestenalder - De første indbyggere i området?

Spredt over arealet dukkede der enkeltliggende affaldshuller, såkaldte gruber op. I affaldshullerne fremkom der dele af keramikkar, der antageligt er gået i stykker og derfor blevet kasseret og smidt ud med pladsens øvrige affald. Nogle af keramikfragmenterne kan, på grund af formen og udsmykningen, dateres til den tidlige del af bondestenalderen (3900-3300 f. Kr.).

Alle anlægsspor dokumenteres i flade og tværsnit.

Bronzealder-ritualer omkring Tjørnehøj

Fem såkaldte kogestensgruber dukkede op på en række orienteret mod Tjørnehøj. En kogestensgrube er en form for jordovn, der normalt er et cirkulær eller tilnærmelsesvis rektangulært anlæg med trækulsholdigt fyld og ildskørnede sten. Kogestensgruber er en hyppigt forekommende anlægstype igennem oldtiden og ses dels enkeltliggende eller enkelte sammen i udkanten af bopladsområder eller som større koncentrationer i klynger eller rækker. Årsagen til de større egentlige kogestensgruberfelter og -rækker er ukendt, men antages at markere en form for samlingspladser, hvor større grupper mennesker mødtes, tilberedte mad ved hjælp af opvarmede sten, og spiste og drak sammen ved rituelle og/ eller sociale sammenkomster.

Tværsnit af en af de fem kogestensgruber på række

De fem kogestensgruber på Lærkenborg IV er alle tilnærmelsesvist rektangulære og har samme dimensioner. De ligger, som nævnt, på række orienteret mod den fredede gravhøj, Tjørnehøj. Der blev udtaget trækul fra to af kogestensgruberne, som blev sendt til kulstof 14-datering. Dateringer af trækullet viser, at kogestensgruberne har været i brug i yngre bronzealder, mere præcist i det 9. årh. f. Kr.

Tjørnehøj og placeringen af de fem kogestensgruber, markeret med rødt, på række.

En mulig grav fra jernalderen

Udgravningen afdækkede også en enkelt mulig jordfæstegrav fra sen yngre romersk/ældre germansk jernalder, det vil sige 310-550 e. Kr. Graven lå 25 meter nordvest for højfoden på Tjørnehøj og var en én meter lang og knap ½ meter bred nedgravning som kunne ses i råjorden, da muldlaget var skrællet af ved hjælp af gravemaskinen. Der blev ikke fundet rester af en gravlagt i graven, hvilket dog ikke er usædvanligt, da skelettet over tid bliver helt nedbrudt og omdannet. Der blev til gengæld fundet en næsten intakt lille hankekop (se billede). Hankekoppen er ni cm høj med en meget bred og tyk hank. På grund af den måde koppen er formet på, kan den dateres til perioden sen yngre romersk jernalder/ ældre germansk jernalder, det vil sige perioden ca. 310-550 e. Kr. Cirka ¼ af koppen mangler, hvilket kan være forårsaget af gravemaskinen, da mulden blev skrællet af. Hankekoppen blev ikke fundet på bunden af nedgravningen, som man typisk vil forvente, hvis der er tale om en gravgave der er blevet sat ned sammen med den afdøde. Koppen lå dog i et område midt i den mulige grav, hvor der kunne ses en sekundær nedgravning, som er blevet lavet senere og det er ikke umuligt at forestille sig et scenarie, hvor graven er blevet plyndret, hvorved hankekoppen er endt 30 cm over bunden af graven.

Den lille hankekop fra den mulige grav

Fakta om udgravningen

Kroppedal Museums journalnummer:

TAK 1670

Slots- og Kulturstyrelsens j.nr:

2014-7.24.02/TAK-0021

Sted- og lokalitetsnummer:

020210 – 53

Sted:

Lærkenborg 4, Måløv sogn, Smørum herred, Københavns amt.

Medarbejdere fra Kroppedal Museum:

Museumsinspektør Mads Drevs Dyhrfeld-Johnsen (ansvarlig leder), museumsinspektør Linda Boye, museumstekniker Kenneth Paulmann og museumstekniker Jan Poulsen (GPS-opmåling).

Entreprenør:

Gravemaskinen blev kørt af maskinfører Arne Madsen, eget firma.

Naturvidenskabelige undersøgelser: Foretaget af afdeling for Konservering og Naturvidenskab på Moesgård Museum (FHM 4296/1520) og af AMS 14C Dateringscenteret, Aarhus Universitet (nu Aarhus AMS Center).